

**ПІДГОТОВКА ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ
ЗАСОБАМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ:
ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

Олексій Олексійович НОЗДРАЧОВ,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права*
<https://orcid.org/0000-0002-7261-4381>

Здатність Збройних Сил України ефективно здійснювати відсіч російській збройній агресії і звільнити від російських загарбників тимчасово окуповані території України залежить від комплектування військових підрозділів високомотивованими військовослужбовцями, здатними ефективно виконувати поставлені перед ними завдання. При цьому слід пам'ятати, що рівень професійно важливих для військовослужбовця якостей не досягається одночасно, він є результатом формування особистості під впливом різноманітних видів навчально-виховних процесів – сімейного, шкільного, університетського, виробничого тощо. Отже, для досягнення позитивних результатів відносно підвищення ефективності кадрового забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань підготовка до військової служби має розпочинатися не після складання військовослужбовцем Військової присяги на вірність Українському народу, а на ранніх етапах формування особистості громадянина та його національно-патріотичної ідентичності. Ранні етапи формування особистості супроводжуються підтримкою та забезпеченням з боку різноманітних державних та муніципальних інституцій, співробітництво з якими є необхідним для досягнення спільних для військових та цивільних цілей – формування боєздатних Збройних Сил України та інших військових формувань, які ефективно здійснюватимуть відсіч російській збройній агресії, забезпечуючи тим самим захист прав, свобод та інтересів цивільного населення.

Однак за час, що минув з моменту проголошення Незалежності України, проблемам консолідації зусиль цивільного та військового компонентів для підвищення рівня військово-патріотичного виховання не приділялося достатньо уваги. Це деструктивно вплинуло на правове забезпечення означених процесів, яке відрізняється еkleктичністю та суперечливістю, що не дає змогу побудувати взаємодію у досліджуваній сфері на системній основі. У сукупності ці фактори й обумовлюють актуальність та важливість підготовки до військової служби засобами цивільно-військової взаємодії.

Правові засади підготовки до військової служби знайшли своє відображення у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу», ст.8 якого визначає, що підготовка громадян України до військової служби включає національно-патріотичне виховання, допризовну підготовку, підготовку у військових оркестрах, військових ліцях та ліцях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у заклади фахової передвищої військової освіти, вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, військову підготовку у закладах вищої освіти.

ти за програмою підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови [1]. Важливе місце серед видів підготовки до військової служби займає національно-патріотичне виховання, нормативно-правове забезпечення якого має нині численні вади і прогалини, які потребують системної нормотворчої роботи.

Як справедливо вказує В. Лисовський, патріотизм являє собою свого роду моральний фундамент суспільної і державної будівлі, опору його життєспроможності, одну із першочергових умов ефективності функціонування системи соціальних і державних інститутів. Патріотизм можна віднести до вищих форм проявлення духовності. Духовність та культура – це ті поєднуючі складові суспільства, виражені у вигляді моральних цінностей і традицій. Поєднання духовності з індивідуальною свідомістю називається совістю. В умовах ідеологічного вакууму завжди спостерігається криза духовності як криза довіри і розбрату суспільства. Побудова державних відносин, їх усвідомлення повинно відбуватися тільки через призму духовно-історичних традицій, прийнятних для всіх його громадян. Метою формування і розвитку патріотичних якостей громадян України повинно стати поетапне досягнення такого духовного і культурного рівня стану українського суспільства, яке забезпечить повне виконання всіх завдань військового захисту Батьківщини. Головним завданням для досягнення указаної мети повинно стати створення і розвиток системи формування військово-патріотичних якостей (військово-патріотичного виховання). У практичному руслі це означає відродження системи патріотичного виховання зі всіма її компонентами: історико-патріотичне, героїко-патріотичне та військово-патріотичне [2, с.232-233].

Як аргументовано стверджують Д. В. Іщенко та В.І. Мірошніченко, освітня готовність характеризується рівнями розвитку знань, необхідних юнакові на початковому етапі контрактної служби. Щодо фізичного компоненту готовності, в науково-педагогічній літературі зазначаються такі його складові, як рухливість, гнучкість, точність зорового сприймання, швидкість, спритність, фізична сила, витривалість, фізична працездатність, санітарно-гігієнічні навички тощо. Автори відносять сюди і таку складову, як фізично-оздоровча активність майбутнього військовослужбовця, що спрямована на самовдосконалення його фізичного розвитку. Психологічна готовність до будь-якого виду діяльності, у тому числі до військової, у психолого-педагогічній літературі визначається, передусім, через механізм національно громадянської ідентифікації, що має визначатися спрямованістю старшокласника на військову службу за контрактом, його ставленням до військової справи загалом. Аналіз психолого-педагогічної літератури щодо формування соціального компоненту готовності дає науковцям підставу стверджувати, що до його складу входять такі якості: дисципліна, сміливість, рішучість, терпеливість, товарицькість, взаємовиручка та взаємодопомога тощо. Духовний компонент готовності щільно пов'язано із самовихованням, самовдосконаленням, саморозвитком особистістю своїх фізичних, психічних, соціальних потенціалів, необхідних для несення військової служби. Взаємозв'язок і взаємозалежність між перерахованими компонентами є можливими завдяки дії системотвірного чинника готовності старшокласника до військової служби. Таким системотвірним чинником Д. В. Іщенко та В.І. Мірошніченко, вважають військово-

патріотичну активність. Підтвердженням цього є досить часте вживання дослідниками поняття “військово-патріотичне виховання” як рівнозначного до поняття “підготовка до військової служби” [3, с.36]. Додамо, що, на жаль, нині серед дітей та юнацтва спостерігаються окремі прояви військово-патріотичної пасивності як концентрації на своїх індивідуальних інтересах, небажанні витратити енергію та зусилля для зміцнення обороноздатності нашої держави. Особливо небезпечними такі тенденції уявляються під час необхідності здійснювати відсіч російській збройній агресії. Для їх подолання необхідна концентрація зусиль держави, територіальних громад, армії та громадянського суспільства. Важливим видом такої взаємодії є цивільно-військове співробітництво.

Цивільно-військове співробітництво – це системна, планомірна діяльність ЗС України та інших складових сил оборони: командувачів (командирів), начальників, органів військового управління, штабів всіх рівнів, військових частин (підрозділів) та/або військовослужбовців для взаємодії з об’єктами цивільного середовища з метою створення сприятливих умов для виконання визначених їм завдань з використанням військових та невійськових сил та засобів. Цивільно-військова взаємодія є головною функцією цивільно-військового співробітництва та полягає у спільній, цілеспрямованій, організованій та безперервній діяльності командувачів (командирів), начальників, їх заступників, органів військового управління, штабів, структур цивільно-військового співробітництва, спрямованій на встановлення та підтримання зв’язків з об’єктами цивільного середовища на рівні, який забезпечує успішне виконання військами (силами) визначених завдань. Для впливу на цивільне середовище застосовується сукупність методів, процедур та алгоритмів, технологій, засобів та матеріалів, які можуть бути використані для виконання визначених завдань. До технологій впливу на цивільне середовище належать: технології комунікацій, спілкування та перемовин, технології інформаційного впливу (протидії інформаційному впливу противника) та поширення інформації, технології здійснення стратегічних комунікацій тощо [4].

Підготовка до військової служби засобами цивільно-військової взаємодії безпосередньо пов’язана із завданнями цивільно-військового співробітництва, що досягається шляхом посилення дії сприятливих для виконання покладених на Збройні Сили України функцій завдяки зростанню рівня патріотизму та громадянської відповідальності у населення, збільшення авторитету держави, її органів та військових формувань.

Правове забезпечення підготовки до військової служби засобами цивільно-військової взаємодії уявляє собою створення правових умов для формування у населення активної громадянської позиції, елементом якої є свідоме відношення до військового обов’язку і військової служби. Національно-патріотичне виховання і його складова – військово-патріотичне виховання – потребують залучення органів держави та місцевого самоврядування, закладів освіти, представників військових формувань та громадянського суспільства, що здійснюється у системі цивільно-військової взаємодії. Розвиток правового забезпечення цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України має охоплювати напрям підготовки до військової служби, пріоритетною сферою прикладення зусиль має бути робота з дітьми та юнацтвом.

Список використаних джерел:

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385.
2. Лісовський В. Політичні аспекти формування патріотизму в українському суспільстві. *Сучасна українська політика*. 2009. №1. С.232-237.
3. Іщенко Д. В., Мірошніченко В. І Мотиваційні аспекти навчальної діяльності старшокласників з формування готовності до військової служби за контрактом. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. С.34-39.
4. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво»: затверджена Головнокомандувачем Збройних Сил України 1 липня 2020 року. Київ: Генеральний штаб ЗС України, 2020. 28 с.